

Rugpiučio 1916 m.

№ 2 (54).

1915-1917

ATEJIS

Turinys.

I. A. JAKŠTAS: Pasaulis ir jo ribos.	33
II. JUOZAS JA-NIS: Šviesos keliai. (Iš Em. Bougaud'o raštų). (Tąsa)	46
III. MATAS GOJELIS: Malda. (Eilės).	51
IV. A. J.: Kvietys. (Iš J. Jørgensen'o pri- lvginimų).	52
V. MATAS GOJELIS: Dvejopu išpužiu. (Eilės).	55
VI. MATAS GOJELIS: Tauragnai. (Eilės).	56
VII. MATAS GOJELIS: Iš rytų nuomonių. (Ver- timas). (Eilės).	56
VIII. BERZAS: Šis tas apie „Patarėją“ savimokiams.	57
IX. URVELIS: Eisenos dailumas.	59
X. A. MANTVIDAS: Darbininko daina. (Eilės).	61
XI. Iš moksleivių gyvenimo. Lietuviškoji Kauno gimnazija. Varšava.	63
XII. REDAKCIJA: Naujas Krokuvos universito rektorius.	64

RUGPIUČIO 1916. METŲ.

T. IV.

ATEITIS.

№ 2.

A. Jakštas.

PASAULIS IR JO RIBOS.

Senovės išminčiai du dalyku laikė už vis pažintinu: žmogų ir pasaulį. Pažink save, pažink pasaulį—tai buvo pamatinė visos senovės graikų filosofijos mintis. Anie senovės mokslo vyrai nei kiek nepanešėjo į šios gadynės materialistus, matančius žmoguje vien gyvuli: žmogus jiems buvo nuostabiausias dalykas, kuriame atsispindi visas pasaulis; todėl jie ir praminė žmogų mažuoju pasauliu—mikrokosmu, šio didžiojo pasaulio—makrokosmo vainiku. Ir tame sugretinime žmogaus su pasauliu ištikrųjų nėra jokio pardėjimo, jokios netiesos. Daug kas abu tuodu klausimu—ir kas tai yra žmogus ir kas tai yra pasaulis—laiko lygiai svarbiu, nes tikras į juodu atsakymas yra tikriausias kelias, vedęs prie bendrojo žmogaus ir pasaulio sutverėjo—Dievo.

Tečiau šiandieną aš neketinu jus, gerb. skaitytojai, perdaug varginti; taigi palikęs žmogų—tą mažytį pasaulį nuošaliai, kalbėsiu vien apie didįjį arba tikrąjį pasaulį ir parodysiu, kaip jis yra sustatytas ir kaip toli siekia jo ribos.

I.

Pasaulis, kaip rodo patsai žodis, senovės žmonių kalboj reiškė visa, kas yra po saule. Taigi pirmiausia pasauliu vadinamas—žmonių gyvenamoji žemė, su visu kas ant jos yra, su jos juromis ir vandenynais, su jos tyrais ir kalnynais, su visomis jos tautomis ir viešpatijomis.

Negalėdamas niekur prieiti žemės galo bei krašto, senovės žmogus laikė ją begalo didele. Dangus su savo saule, mėnuliu ir žvaigždėmis atrodė jam lyg koks prie žemės priedas, nelyginant, kaip namų lubos su pakabin-tomis po jų liampomis tiems namams apšviesti.

Tiesa, jau nuo pat pradžios žmonės buvo patėmiję, kad tos dangaus lubos yra nepaprastos, nes kasdien su-kasi iš kairės pusės dešinėn. Ačiū tam sukimuisi saulė, mėnulis ir žvaigždės, užtekėję vienoj dangaus pu-sėje, kilsta augštyti ir padarę didesnę ar mažesnę ratilą, leidžiasi žemyn, iki visai dingsta palindę kaž-kur po žė-mės apačia.

Bet, žinoma, ta pirmutinė pažiūra į dangų, kaipo į besisukantį aplink žemę krištolinį skliautą su nejudomai prisagstytomis ant jo žvaigždėmis, negalėjo ilgai viešpa-tauti žmonėse. Jie kasdien žiurėdami į dangų, greit pa-tėmijo, kad ne visos žvaigždės atrodo lyg kalte prie dan-gaus prikaltos, kad pav. saulė, mėnulis ir keletas kitų žvaigždžių nuolat ant dangaus maino vietas. Taigi prisėjo padalinti žvaigždes į du skyrius: į nejudančias arba pasto-vias ir į nepastovias bei judančias. Šios pastarosios pava-dinta klaidžiojančiomis arba planėtomis.

Be mėnulio ir saulės—tų planėtų senovėje buvo at-rasta penkios ir pavadinta dievaičių vardais: vieną—M e r -k u r i j u m, antrą—skaisčiąją aušrinę—V e n e r a, trečią—pasižyminčią raudoną spalva—M a r s u, ketvirtą, turinčią didesnę už kitas ramią baltą šviesą—J u p i t e r i u ir penk-tą—S a t u r n u.

Visos šitos penkios planėtos draug su mėnuliu ir sau-le, nuolat ant dangaus mainydamos vietas, pridarė seno-vės astronomams labai daug vargo. Jie pamatė, kad vi-siems dangaus apsireiškimams išaiškinti nebeužtenka vieno krištolinio žvaigždžių skliauto.

Todel jie priėmė garsaus graikų filosofo Aristotelio, sugalvotus septynius naujus krištolinius dangaus skliautus—vieną saulei, vieną—mėnuliui, o taipgi po vieną ir kiek-vienai iš planėtų. Tuo būdu, senovės mokslininkų išma-nymu, aplink žemę sukėsi be minėtojo žvaigždžių skliauto dar septyni nauji skliautai, butent saulės, mėnulio ir ki-tų penkių planetų, ir, žinoma, kiekvienas sukėsi savotiš-

Kai, kitoku savo ašies palinkimu, nors ir vienon pusėn— nuo kairės dešinėn.

Tų septynių skliautų išradėjai manė, jog pridurus prie jų aną aštuntąjį žvaigždžių skliautą, visi matomojo dangaus apsireiškimai tapę visai išaiškinti. Bet stambiai apsiriko. Mat ilgainiui geriau planetų judėjimus ištyrę, pamatė, jog saulės, mėnulio ir planetų negalima laikyti nejudomai prisegtais prie savo skliautų viename daikte, kad saulė, mėnulis ir planetos netik su savo skliautais, bet ir ant tų pačių skliautų nuolat maino vietas užbriždami tam tikrus mažesnius ar didesnius ratilus. Tuos naujus planetų ratilus, pramintus epiciklais arba antratiliais pirmutinis mokslas įvedė graikų astronomas Ptolomėjus antrame šimtmetyje Kristui gimus. Tai buvo paskutinis senovės astronomijos žodis.

Nuo to laiko per 13 šimtmečių Ptolomėjaus sugalvotasis žvaigždžių bėgio aiškinimas, išivyravęs visose mokyklose, buvo laikomas tikriausia tiesa. Aštuonių skliautų ir epiciklų teorijos nieks nedrįso kritikuoti. Visi jos laikėsi, visiems ji mokyklose buvo aiškinama. Vos tik keli teatsirado mokslininkai, kurie buvo nepatenkinti jos paimumu. Vienas iš jų Alfonsas X Kastilijos karalius, didis astronomijos mylėtojas ir žinovas, kalbėdamas sykį apie Ptolomėjaus epiciklų sistemą, net neiškentė nesušukęs: „Jei Dievas tverdamas pasaulį butu manęs pasiklausęs, aš jam bučiau daug geresnį sustatęs pasaulio planą, kaip kad dabartinis mokslas nurodo“. Karaliaus pyktis turėjo pamato. Epiciklų ir 8 skliautų sistema buvo baisiai paini. Bet čia buvo kaltas ne Dievas, tik Ptolomėjaus mokslas. Pirmutinis, kurs tai aiškiai išparodė, buvo katalikų kunigas, Frauenburgo kanauninkas, Mikalojus Kopernikas.

Lenkai, sako, kad jis buvęs lenkas, vokiečiai—kad vokieetys. Aš čia jo kilmės klausimo negvildensiu, nes mokslui nesvarbu, kas jis buvo, tik ką pasakė. O pasakė jis štai ką: Visi Ptolomėjaus gudriai sugalvoti planetų epiciklai ir aštuoni dangaus skliautai yra ne kas kita, kaip vien apgaulinga matomybė. Sukas ne dangaus skliautai aplink žemę, bet žemė aplink save ir aplink saulę. Iš to

dvejopo žemės sukimosi ir susidaro visas regimasis sukimos saulės, mėnulio ir žvaigždžių aplink žemę.

Kopernikas ne vien tai pasakė, bet ir savo pasakymą moksliais išrodymais patvirtino plačiame veikale „apie dangaus kūnų sukimąsi“, išleistame 1543 metais Nūrenberge.

Šis Koperniko mokslas rado mokslininkų tarpe nevieną pasekėją. Bet netruko ir priešų seno Ptolomėjaus mokslo šalininkų tarpe. Jie įtarinėjo Koperniko teoriją nesutinkant su Šv. Raštu. Koperniko pasekėjams kilo iš čia ne viena kliutis. Tečiaus šitos kliūtis viena po kitos palengvėl apgalėta ir Koperniko mokslas ilgainiui pripažintas tapo visų mokslo vyrų, kurie jį dar naujais neišgriaunamais faktais patvirtino, taip kad šiandien nieks jau jo tikrumu neabejoja. Pažiūrėkim tatai, kokios buvo to naujo mokslo pasekmės. Jos pasirodė labai didelės ir svarbios. Aš čia paduosiu vien pačias svarbiausias. Stai jos:

1) Žemė, kurią ikšiolei visi laikė nejudoma, stovint ant vienos vietos, tapo pripažinta judoma net dvejopu judėjimu—aplink save ir aplink saulę.

2) Į pasaulio vidurį žemės vieton tapo pastatyta saulė. Žemė liko nustumta paprastų planėtų eilėn, šale Merkurijaus, Veneros, Marso ir kitų.

3) Aplink žemę besisukančiu pripažinta tik vienas mėnulis, kaipo neatskiriamas žemės palydovas.

Tuo budu, ačiu Koperniko mokslui, žemės reikšmė rodės žymiai sumažėjusi. Bet užtat pasaulis pasirodė esąs kur-kas didesnis nekaip senovėje buvo manyta.

Dar labiau tai paaiškėjo, kuomet apskaityti tapo keliai planėtų ir jų nuo saulės tolumas ir didumas. Tie apskaitymai parodė, jog pav. žemės tolumas nuo saulės siekia 147,700,000 kilometrų, o kilometras yra beveik lygus su verstu, paskutinė gi iš senovės žinomųjų planėtų Saturnas bėga aplink saulę dar beveik 10 kartų didesnėje tolumoje.

Lygiu budu padidėjo ir saulė. Pasirodė, ji jau nebe kepurės didumo, kaip paprastai akiai išrodo, bet esanti skrituliu, kúrio skersinis turi ilgio 1,386,690 kilometrų, t. y. 109 kartus ilgesnis už žemės skersinį, kurs ir gi yra ne niekis, nes turi ilgio 12,756 kil. Kitaip sakant, jei per

žemės vidurį padarytumėm tiesų tunelį nuo vieno jos krašto lig kitam, tai toks tunelis turētu ilgio 12,756 kil., o panašus tunelis pravestas per saulės vidurį butu 109 kartus dar ilgesnis. Delei to, jei saulę įsivaizdintamėm didumo vidutinio obolio, tai žemę reiktu įsivaizdinti didumo aguonos grudelio. Saulės didumo skrituliui sudaryti, reikētu imti tokių skritulių, kaip žemė apie 1.280.000.

Toks tai didelis pasirodė naujas saulės pasaulis Koperniko išaiškintas.

II.

Bet to pasaulio pažinimui pats Kopernikas, tiesą pasakius, tik pamatą tepadėjo. Kiti mokslo vyrai laikydami tvirtai to pamato ėjo toliaus ir priėjo prie naujų atradimų. Tame dalyke amžinai pasiliks minėtina 1609 m. 16 rugsėjo diena, kurioje garsus Galilei's buvo pabaigęs dirbti pirmutinį teleskopą. Teleskopu vadinamas ilgas vamzdis, kuriame tam tikru būdu sudėstyta padidinantieji stiklai. Ziurint per tokį teleskopą arba žiuroną tolimi daktai pasirodo dideliai priartinti. Pasidirbęs sau tokį teleskopą Galilei's su nekantrumu laukė nakties, kad pažiūrėti per jį į dangų. Diena rodės jam bėgalo ilga, saulė per daug išlengva besileidžianti. Bet galu-gale šiaip taip susilaukė nakties. Drebančia ranka nukreipė savo teleskopą į aušrinę arba Venerą. Nustebęs išvydo, kad tai ne žibantis šviesos taškelis, kaip akiai atrodo, bet toks pasaulis kaip mūsų žemė. Pažiūrėjo į Jupiterį—naujas nustebimas: ta tariamoji žvaigždė pasirodė tukstantį kartų didesniu skrituliu už mūsų žemę, beto turinčiu dar 4 mėnulus. Kitų 5 mėnulių Galilei's nepamatė, nes jo teleskopas buvo persilpnas. Nukreipė toliau savo teleskopą į Saturną—čia dar keistesnis reginys nustebino Galileį: ši žvaigždutė pasirodė pasauliu šimtą kartų didesniu už žemę ir su dideliu, dideliu brilių per vidurį, žiedo pavidalu. Vėliau per geresnius teleskopus atrasta 10 Saturno mėnulių. Galop pažiūrėjęs per savo teleskopą į mėnulį, Galilei's pamatė ant jo įvairių kalnų, slėnių ir kitokių mėnulio paviršiaus nelygumų.

Nuo to laiko astronomijos plėtojimos tapo surištas su išstobuliniu teleskopu. Kas geresnį istengdavo pasidirbti teleskopą, tas daugiau galėdavo padaryti danguje nau-

jų atradimų. Ir ištikrųjų tie atradimai pradėjo greit eiti viens po kito.

1781 m. atrasta nauja besisukanti aplink saulę planeta pavadinta Uranu. Ji yra 76 kart didesnė už žemę, bet dėl savo tolumo nuo saulės (2852 milijonų kilometrų) atrodo mažyte vos beužmatoma žvaigždėle. Nelengva buvo ji tarp tiekos žvaigždžių išpitrėti. Bet per teleskopą ir ji patėmyta. Ir ar žinote kas ją atrado? Gi vienas Anglijos vargonininkas. Tiesa, tas vargonininkas buvo draug ir garsiausias astronomas. Jis vadinos Vilius Herschelis.

1801 m. padaryta naujas žingsnis pirmyn. Italas Piazzzi atrado dar vieną mažytę planetą tarp Marso ir Jupiterio. Astronomai seniai jau buvo patėmiję, kad tarp Marso ir Jupiterio, sulyginus su kitų planetų keliais, yra perdidelis tarpas, kad čia turētu rasti koki nors planetą. Tie spėliojimai ir išsipildė ačiu atradimui augščiaus minėtos mažytės planetėlės, gavusios gausybės dievaitės Cereros vardą. Vardas pasirodė tikrai tinkamas, lyg koki pranašystė. Nes po Cereros atradimo pasipylė didelė daugybė naujų atradimų. Iki 1845 m. buvo surasta toje pat vietoje tarp Marso ir Jupiterio dar 5 naujos mažytės planetėlės. Paskui tas skaičius kone kasmet ėjo vis didyn ir didyn, taip kad šiandieną tų naujų planetėlių Cereros kaimynių, skaitoma daugiau kaip 500. Astronomai spėja, kad čia kitados buta tik vienos didžiulės planetos, bet ji dėl nežinomų priežasčių sprogo, lyg bomba, ir išsisklaidžius į 500 mažyčių planetėlių - skeveldrų.

Galop 1848 m. francuzas Leverrier'as atrado paskutinę tolimiausią nuo saulės planetą pramintą Neptunu. Jos atradimas labai interesingas. Leverrier'as tyrinėdamas Urano judėjimus, patėmijo, kad tos planetos bėgimas aplink saulę nevisai toks, koks turētu but pagal teoriją, kad jis yra lyg ko tai sukliudytas. Tatai iškilo savaime klausimas: kas-gi Uraną kliudo? Leverrier'as prileido, kad tokiu kliudytoju tegali buti nauja nežinoma planeta, esanti toli už Urano. Padaręs tą spėliojimą, Leverrier'as ėmė tyrinėti, kokio didumo ir kokiam tolume turētu buti ta nežinomoji planeta, kad ji galētu padaryti tokią įtekme į Urano aplink saulę bėgimą, kokią astronomiškai tyrinėjimai parodo. Matematiškais apskaitymais Leverrier'as priėjo prie to,

kad ta nežinomoji planeta turi buti truputį mažesnė už Uraną, bet labai tolima nuo jo (apie 1618 milijonų kil.), kad ji savo kelionę aplink saulę baigianti vos per 164 metus ir 326 dienas ir kad toj ir toj dienoj ji turētu rasti ant dangaus toj ir toj vietoj.

Gavęs iš Leverrier'o tas žinias Berlino astronomas Galle nukreipė nurodyton vieton savąjį teleskopą ir ištikrųjų beveik toje pat vietoje surado Neptuną.

Visas mokslo pasaulis nustebė del tokio astronomijos tobulumo ir neskundė Leverrier'ui pagarbos ženklų.

Kiek vėliaus patėmyta, kad Neptunas turi taipgi ir savo 1 mėnulį. Tiek bent ligšiol teatrasta. Bet labai galimas daiktas, kad Neptunas turi ir daugiau mėnulių. Nes visos tolimesnės už žemę planetos turi po kelius mėnulių, kaip šitai Marsas 2, Jupiteris 8¹), Saturnas 10, Uranas 4. Taigi astronomai ir spėja, kad aplink Neptuną, be vieno atrastojo sukas dar gal but kokie 2, 3 mėnuliai, tik jie del toumo kol-kas liko dar nepatėmyti. Ir tai nenuostabu, nes jei pats Neptunas atrodo mažyte žvaigždele, tai jo mėnuliai, kurie už jį beabejo daug mažesni, dar sunkiau tepamatomi. Siaip ar taip atradimas naujų mėnulių pas Neptuną ir net Uraną, mums matos, yr galimas, ir mes labai butumėm laimingi, jei to atradimo garbė tektu kokiam lietuviui. Bet kad atsirastu dar koki nauja už Neptuno planėta, tam, mums matos, visai nėra vilties. Neptunas atrodo esąs paskutinė mūsų saulės pasaulio riba.

Truputį toliau už Neptuno nuklysta kartais tik viena Halley'o Kometa, kuri taipgi bėga aplink saulę. Ji tą savo kelionę užbaigia per 75 metus ir paskutinį kartą ji buvo matoma ant dangaus 1910 m.

Komėtomis, kaip žinome, vadinamos žvaigždės, susidedančios iš šviesios galvos ir bent kiek tamsesnės, bet užtat labai ilgos uodegos arba šluotos. Tokių komėtų, besisukančių aplink saulę yra apie 20. Jos skiriasi nuo planėtu tuo, kad jų keliai panėši į pailgus elipsus, kuomet planėtos bėga aplink saulę, beveik ratilu, bemaž ko vienokiame tolime nuo saulės. Bet tokių komėtų, besisukančių aplink saulę, tam tikrais astronomų apskaitytais keliais, yra

¹) 1914 metais atrasta dar devintasai.

visai nedaug t. y. kaip sakiau apie 20. Visos kitos, kurių patėmyta apie 1000, prie saulės sistėmos visai nepri-dera. Jos yra viešnios atklydėlės iš kitų tolimų pasaulių, todėl, syki mums pasirodžiusios, daugiau mūsų pasaulin nebegrižta.

Tuo budu, kaip matote, baigianties XIX šimtmečiui saulės sistėmos tyrinėjime prieita prie šių rezultatų:

1) Mūsų pasaulio vidurį užima saulė. Ji yra 745 kartus didesnė, kaip visos planetos kruvon sudėtos ir todėl ji jas visas valdo ir aplink save sukdina.

2) Aplink ją sukas 8 didesnės planetos: Merkurijus, Venera, Žemė su 1 mėnuliu, Marsas su 2 mėnuliais, Jupiteris su 9, Saturnas su 10 mėnulių, Uranas su 4, ir Neptunas su 1 mėnuliu. Taigi viso labo 8 planetos su 27 mėnuliais.

3) Toliau tarp Marso ir Jupiterio sukas aplink saulę daugiau kaip 500 mažų planetėlių, ir galų gale,

4) skrieja aplink saulę apie 20 periodiškų kometų. Visą tą gražų dangiškųjų kūnų burį saulė netik apšviečia ir apšildo, bet ir aplink save sukdina ir net traukia paskui save su dideliu greitumu, nes per 1 sekundą nulekia tolyn 19,9 kilom., t. y. apie 3 mil.

Nevienas iš jūsų, gerb. skaitytojai, gal nesyki stebėjotės matydami, kaip vienas garvežys velka paskui save dvi-tris-dešimtis sukabinėtų vagonų. Jums buvo nuostabu, kaip viena mašina gali patraukti tokią daugybę tų ant ratų pastatytų nemažų namelių, sudarančių lyg kokį kaimą ar miestelį.

Čia gi didesnis stebuklas: nes saulė traukia paskui save 8 dideliausias planetas su 27 nemažais jų mėnuliais, o be to dar daugiau kaip 500 mažesnių planetų ir apie 20 kometų—ir visą tą burį traukdama lekia pirmyn 1200 kartų greičiau už patį greičiausįjį traukinį, nes per vieną sekundą pralekia 19,9 kilom. Taigi kolei mes pabaig-sime skaityti šį „Ateities“ n-rį, per tas dvi valandi saulė bus pralėkus nemažiau 154.000., o su saule ir mes ant žemės busime tokį pat tolimą kelią padarę, nors to visai nei nepajusime.

III.

Dabar gal paklausite savęs, kur gi ta saulė taip lekia ir mus su savim velka? Į šį klausimą atsakymas nelengvas. Ikikol mes kalbėjom apie saulę ir planetas, mes turėjom tikrų žinių, mokslo patvirtintų. Bet vos išeinam iš saulės sistėmos ir norim žengti tolyn, esame priversti remtis daugiau abejotinais spėliojimais kaip grynais faktais. Tiesa, tų spėliojimų netruksta, bet jų vertė toli nevienokia. Į tiesą panašiausi šiame mūsų klausime rodos bus šie prileidimai:

Kadangi saulė netik bėga pirmyn, bet ir pati apsiskuka aplink save per 25 d. ir 9 val., kaip ir mūsų žemė, todėl galima manyti, kad ji nėra palaida, bet sukasi aplink kitą už save daug didesnę žvaigždę. Tuo budu saulė su taja žvaigždele sudarytu taip vadinamąją dvilypės žvaigždės sistėmą.

Tokių dvilypių, o kartais ir po 3 ir daugiau vienon sistėmon įeinančių žvaigždžių astronomai surado nevieną. Bet kame yra toji žvaigždė, saulės draugininkė, ir ar ji viena, ar jų daugiau, šios gadynės mokslas nieko tikro pasakyti neįstengia. Vieni sako, kad ji artinas prie Herkulo žvaigždyno, kiti prie skaisčiausios Vegos—Lyros žvaigždyno, tretį kad sukasi aplink Alcionos žvaigždę.

Net ir pats kelias, kuriuo saulė bėga į slaptinę nežinomą toli, taipgi kol - kas nėra galutinai kaip reikiant ištirtas¹⁾. Žinoma tik maž - daug kurion pusėn saulė bėga, nes patėmyta, kad ji prie kaikurių žvaigždžių artinasi, o nuo kitų tolinasi.

Tuo pasiremiami astronomai spėja, kad mūsų saulė yra toki pat žvaigždė, kaip ir kitos ir, kad draug su kitomis, ji pridera prie neapsakomai didelės žvaigždžių kruvos, vadinamos **P a u k š č i ų k e l i u**.

Tuo vardu, kaip žinote, žmonės vadina aną balzganą juostą, kuri tęsiasi per visą dangų vietomis persiskirdama į dvi šaki. Plika akimi matos tik silpnutė tos juostos

¹⁾ Pagal Herschelį ir Argelanderį punktas, kurin saulė bėga, randas Herkulo žvaigždyne $\alpha 260^{\circ}, \delta +30$. pagal Stumpę ir Newcomb'ą $\alpha 280^{\circ}, \delta +35$; o pagal Koboldą $\alpha 270^{\circ}, \delta 0^{\circ}$.

šviesa ir kur-ne-kur viena antra žvaigždelė. Tuotarpu pažiūrėjus per didžiulius teleskopus, pasirodo, kad visas paukščių kelias susideda iš neapsakomai didelės daugybės žvaigždžių, kurių spinduliai ir sudaro aną balzganą Paukščių kelio šviesą. Tuo budu atrasta, jog Paukščių kelias yra tai dideliausia žvaigždžių kruva. Augščiaus minėtasai Herschelis bandė jas suskaityti ir, ar žinote kiek priskaitė? Gi 18 milionų! Peterburgo astronomas Struvė manė Herschelį apsirikus 2 milionaais, nes Paukščių kelyje esą žvaigždžių nemažiau 20 milionų. Francuzui Chocornac'ui ir šitas skaitmuo pasirodė esąs permažas. Jis sako, Paukščių kelyje esą žvaigždžių apie 77 milijonus. Na, žinoma, žvaigždės ne rubliai; nutraukęs jų keletą ar net ir keliasdešimtis milijonų niekam skriaudos nepadarysi, nebent vienam Dievui, kuris jas pasaulin leido. Mums vienok, matos, į tiesą panašesnis benebus tik paskutinis Chocornac'o skaitmuo. Taigi, rodos, nedaug tesuklysime pasakę, jog mūsų saulė yra viena iš anų 77 milijonų žvaigždžių priderančių Paukščių kelio sistemon. Yra faktų, kuriais rementis spėjama, jog saulė bėga, maždaug to Paukščių kelio viduriu. Jei taip butu ištikrųjų, tai reiktu pripažinti, jog Paukščių kelio sistemon pridera ne vien saulė, bet ir dauguma kitų regimų ant dangaus žvaigždžių, kad ir labai toli nuo Paukščių kelio ant dangaus šviečiančių.

Tas žvaigždžių švietimas, kaip žinome, toli nevienoks. Yra žvaigždžių labai šviesių, yra bent kiek tamsesnių, yra ir visai plikai akiai nematomų. Astronomai šviesos didumu paskirstė visas dangaus žvaigždes į 17 skyrių, Pačios skaisčiausios priskirta pirman skyriun. Jų yra ten tik 21; labai šviesios, bet bent kiek mažėliau, antran—jų priskaityta 51. Panašiu budu, trečian skyriun prirašyta 200 žvaigždžių, 4-n—595 ir t. t.. Juo žvaigždžių šviesa mažesnė, juo jų daugiau ant dangaus randame. Viso labo plika akia matome 5719 žvaigždžių, o matomų per didžiausius teleskopus astronomo Ernsto apskaitymais—esą daugiau kaip pusaštunto miliardo, t. y. apie 7500 milijonų.

Aš, tiesą pasakius, tiems teorėtiškiems apskaitymams nevisai tetikiu. Astronomai imdami pavyzdį iš Dievo, beria žvaigždes milijardais. Todel manau, jog tikresnių žinių reikia jieškoti kur kitur. Tas žinias, kaip man rodos,

paduoda dangaus fotografija. Nufotografavimas viso dangaus, kaip patį suprantate, yra darbas ir begalo didelis ir begalo sunkus. To vienas žmogus atlikti negalėjo. Taigi antroje XIX šimt. pusėje astronomai padarė didelę talką. Sukvietė darban visas žymesnes pasaulio observatorijas. Pasidalino dangų į tam tikrus sklypus (žemės politikai jiems to negynė) ir kiekvienai observatorijai paskyrė po sklypą. Sklypas dangaus nufotografuoti jau netaip sunku. Taigi darbas ir buvo laimingai atliktas. Visas dangus pavyko nufotografuoti ant 22.054 klišių. Jos dabar guli observatorių archyvuose ir begalo palengvina astronomų darbą. Turint fotografiškąją dangaus dalies klišę, astronomui nebereikia laukti nakties ir žiurėti per teleskopą: jis gali dangų tyrinėti ir dieną ir skaityti žvaigždes, kurias fotografija, taip sakant, nuo dangaus žemėn yra nutraukusi. Pagal Newcombo statistikos iš 1908 m. tokių žvaigždžių nutrauktų su fotografijospagalba priskaityta apie 125.000.000. Situ skaitmeniu galime jau visai pasitikėti, nes fotografija nemoka meluoti. Taigi tie 125.000.000 žvaigždžių yra ne astronomų svajonė, bet tikras gamtos faktas. Taigi jei šitie visi 125 milijonai žvaigždžių pridera prie Paukščių kelio, jei kiekviena iš tų žvaigždžių yra panaši į mūsų saulę ir turi savo planetas ir mėnulių, tai galite dabar sau įsivaizdinti, koksai tos Paukščių kelio sistemos didumas ir kiek ji užima ruimo! Jos didumui ir net žvaigždžių vienos nuo kitos tolumui išmatuoti jau nebeužtenka kilometrų nei mylių. Astronomai tuos tolumas matuoja šviesos greitumu. O šviesa yra gera lakunė: per vieną sekundą ji pralekia 300.000 kilom., t. y. apie 300.000 verstų. Kad geriau suprastumėt koks tai greitumas, atsiminkit, jog nuo saulės lig žemės yra 147.000.000 kilom. Tolumėlis rodos, nemažas. Bet šviesai jis perlėkti vieni juokai. Ji visą tą kelią prabėga per 8 minutes ir 16 sek. Bet, kad ta pati šviesa galėtų atlėkti lig žemės nuo tolimiausios mūsų planetos Neptuno, jau reikia jai buti kelionėje mažiausia 4 val., nes ta planeta nuo žemės yra daugiau kaip 4.000 milijonų kilometrų. Na tai, rodos, ir gi nearti. Bet tas tolumai, sulyginus su žvaigždžių tolumu, yra vienas niekniekis. Nes kad šviesa galėtų pasiekti žemę nuo artimiausių žvaigždžių, ji turi bėgti ne minutėmis, ne dienomis, ne mėnesiais,

bet ištisais metais, dešimtimis ir net šimtais, o kartais net ir tukstančiais metų.

Kad perlėkti nuo vieno Paukščių kelio krašto iki kitam, šviesa reikalautu nemažiau 7.000 metų. Iš to galite suprasti, koks to Paukščių kelio didumas.

Bet ir pats Paukščių kelias, toli dar nepaskutinė pasaulio riba. Nors 125.000.000 žvaigždžių ir didelė žvaigždžių kruva, bet ji nėra vienai viena. Tokių kruvų arba atskirų Paukščių kelių yra tukstančiai. Neptuno atradėjas Herschelis pats vienas jų surado ant dangaus apie pustrečio tukstančio. Kadangi tie nauji Paukščių keliai plikai akiai ir per silpnus teleskopus atrodo, kaip balzgani silpnai šviečiantis debėsėliai, todėl jie ir pavadinta d e b e s y n a i s (rusiškai туманности, lenkiškai—mgławice).

Iš ko jie susideda, ilgą laiką nežinota. Herschelis pirmutinis su savo didžiuliu teleskopu išparodė, kad daugelis tų debėsynų tai dideliausios žvaigždžių kruvos. Bet kaikurie debėsynai net ir Herscheliui nepavyko išskirstyti žvaigždžių kruvomis. Jis manė, čia esąs kaltas jo teleskopas, kad su didesniais ir geresniais teleskopais busią galima visi debėsynai žvaigždžių kruvomis paversti. Bet čia Herschelis klydo. Šiandien jau išrodyta, kad debėsynai yra dviejų rūšių: vieni ištikrųjų susideda iš didelės žvaigždžių daugybės ir yra naujais Paukščių keliais, kiti gi yra susidareę iš smulkiausių šviečiančių dujų arba gazų. Astronomai spėja, tos antros rūšies debėsynai esą pačioje savo gyvavimo pradžioje: ilgainiui iš jų lyg iš kokių kiaušinių, išredėsią naujos žvaigždės, kurios, savo žaru, sudarysią žvaigždžių kruvas panašias į mūsų Paukščių kelią. Tų tai abiejų, t. y. pirmos ir antros rūšies debėsynų, astronomai šiandien žino 7.840.

Ar už tų debėsynų dar ir toliau tęsiasi pasaulis, ar ten už tų žvaigždynų ir debėsynų yra dar kiti žvaigždynai ir debėsynai, nuo kurių šviesa dar nesuskubo ateiti lig mūsų žemei, to nieks nežino; žinoma tik tiek, jog toliau nei žmogaus akis, nei teleskopai, nei pagalios fotografija nesiekia. Jei ten ir yra žvaigždžių, tai jų šviesa bėgdama dešimtimis tukstančių metų lig mūsų visai sumenkėja ir nei mūsų akis nei fotografija jos nebepagauna.

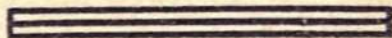
Delei tų priežasčių mes ir priversti esame anuos 7.840 debesynų laikyti paskutine matomojo pasaulio riba. Toliau eiti nebegalim. Galim tik nuo tos ribos žvilgterėti atgal ir peržiūrėti trumpai visą taip sakant regimojo pasaulio inventorių, tiktai jau nuo kito galo. Štai iš ko jissusideda:

1) Jin įeina anie 7.840 debesynų bei žvaigždynų. Musų Paukščių kelias yra vienas iš jų.

2.) Tasai gi Paukščių kelias yra dideliausia žvaigždių kruva, joje esą apie 125.000.000 žvaigždžių. Musų saulė yra viena iš tų žvaigždžių.

3) Musų saulės sistema susideda iš 8 didžiųjų planetų, 27 mėnulių, daugiau kaip 500 mažųjų planetėlių ir apie 20 kometų. Musų žemė yra viena iš tų 8 didesniųjų planetų. Tuo budu nulipom vėl ant žemės.

Augščiau jau mes lyginom žemę su saule ir radom, kad žemė yra 1.280.000 kartų mažesnė už saulę, kad ji prieš saulę yra lyg aguonos grudelis. Jei dabar sulyginime tą pačią musų žemę su Paukščių keliu ar net ir su visu pasauliu, tai turėsime pripažinti, kad ji prieš pasaulį bus milijardų milijardus kartų mažesnė už menkiausią ore judančią dulkelytę. Ką gi tada besakyti apie gyvenantį ant žemės žmogų, kurio kunas sulyginus su visu žemės skrituliu yra nedaugiau, kai menkiausias atomas. Tai tiesa, bet.... toli nevisa. O nevisa delto, kad kiek žmogus menkas savo kunu, tiek jis yra galingas savo dvasia, jei tik jos purvan neįmurdo. Ta žmogaus dvasios galybė kuopuikiausiai pasirodo šio pasaulio tyrinėjime. Pasinaudodamas savo proto šviesa, žmogus, kaip jau matėme,ėjo pasaulio pažinime nuo vienos tiesos prie kitos, lipo augštyn lyg laiptais nuo žemės prie saulės, nuo saulės prie Paukščių kelio, nuo Paukščių kelio prie paskutinių ir tolimiausių debesynų, o prilipęs paskutinę pasaulio ribą, gali, lyg koks šeimininkas, apžiūrėti ištolo visą šį pasaulį, lyg savo akį. Ir netiktai žmogus visą šį pasaulį savo protu apima ir apžiuri, bet ir dar toliau eina, statydamas sau klausimą, iš kur šis visas pasaulis atsirado ir kokių keliu jis priėjo prie savo dabartinio stovio. Bet apie tai pakalbėsime, rasi, kitą kartą.

ŠVIESOS KELIAI¹⁾.

(Iš Em. Bougaud'o raštų)

(Taša)

Mokinys. Tavasis mokslas man daros aiškesnis. Kądangi tikėjimas yra ryšys, jungiąs Dievą su žmogumi, taigi visa, kas žmogų stumia artyn prie Dievo: meilė, teisumas, skaistybė, nusižeminimas, butinai privalo vesti ir prie Dievo apreikštos tikybos, jei tik toki yra. Suprantu net, kad tai yra tikriausis kelias. Nes kasgi čia galētu apvilti? Noriu pamesti nedorybę; noriu gera daryti. Kasgi taip elgdamos gali klysti? Savo gyvenimo pagrindu imu geradarybę, tikrą, tvirtą ir drąsų priedermių pildymą. Tikrai čia yra tiesa. Tai kelias tikrai vedas prie Dievo. Negalimas daiktas, kad tuo keliu eidamas žmogus neprieitu Dievo.

Mokytojas. Taip, negalimas daiktas, kad žmogus per dorą atsistotu ant vieno to kelio galo, Dievo gi su tiesa nebutu ant kito. Atsimink sunų palaiduną. Kaip tik jis pirmą žingsnį yr' padaręs tuo keliu, jau tėvas stovėjo ant kito jo galo.

Mokinys. Tai puikiausiai suprantu. Bet pasakyk, argi be to nieko nereikia daryti, kad tikėjimą atsiektumėm. Juk Dievas davė protą, išmintį, supratimą; davė tai del tiesos, ją mintyje turėdamas, kad galėtumėm surasti ir gerėtis jaja, o sveikas to šiam tikslui nenurodai! Šias dvasios jiegas nieko neveikiančiomis palieki! jokios joms tiesos jieškojime rolės nepavedi! Prisipažistu, tai man atrodo keistoka ir vienkart skaudu.

Mokytojas. Buk kantrus, meiluti! Ateis eilė mokslui ir šių jiegų bendradarbiavimas bus čia labai naudingas. Bet dar jų valanda neatėjo. Tikyba yra susitikimas Dievo su žmogum, susitikimas širdimi. Taigi pirmiau čia širdis veikia, meilė teikia susitikimo sąlygas; prirengia sieloj Dievui atitinkanti stovį, kad žmogus ilgėsi pajustu ir eitu prie Dievo su džiaugsmu. Juk žinai, kad sueina prietelystėn tik į vienas antrą

¹⁾ Pradžią žiur. „Ateities“ 1-m n-ry 18 psl.

panašus sutvėrimai. Tą žingsnį Dievo prietelystės linkon mes jau esame padarę, tečiaus šis pirmasis darbas dar tebėra neužbaigtas. Prie meilės, kuri daro gera, gimdo mummyse skais-tybę ir nusižeminimą, kuri sielą priruošia, reikia prijungti mal-da, kuri pagauna Dievišką kibirkštį ir sukuria ugnį.

Malda šviesai atsiekti daugiau išgali, kaip patsai protas. Yra tai galingiausia po meilei priemonė. Galop malda tik tiems sunki, kurie nemyli. Jei tik mylime, nesunku mums su Giesmės sužieduotine ištarti: *O s c u l e t u r m e o s c u l o o r i s* sui: „Priartink, o Viešpatie savo lupas prie manųjų“.

Štai malda. Nori sugrįžti prie tikybos, prie taip saldaus Dievo su žmogumi ryšio, gerai, kad stengies savo širdį pri-artinti prie Jo; bet to negana: reikia, kad ir Jisai ateitu, kad prisilenktu prie tavęs, kaip tėvas, o šio daikto reikia melsti. Taip seniai esi sutraukęs tą ryšį taigi ar negali atsiklau-pęs melsti, kad Dievas tau jį pagražintu?

Mokinys. Ištikrujų taip, bet maldai reikalingas tikėji-mas, o norint tikėti, reikia melstis, ar čia nebus užburto rato?

Mokytojas. Taip, čia yra užburtas ratas. Pasaulis pil-nas tokių užburtų ratų. Bet paklausk, kaip Dievas jį išriša. Pripažįstu, jog reikia tikėjimo, kad galėtumėm melstis, ar bent tikėjimo pradžios. Bet ar žinai kas tai yra tikėjimo pradžia? Tikėjimo pradžia tai tavo abejojimas, anasai įkyrus „gali būti“, kuris nuolat šnibžda tavo nuvargusiai širdžiai: „Gal ir esama tikros tikybos? „Gal gerai pajieškojęs ir atrasčiau į ją kelią“? Jei taip yra, tai kodėl negalėtum atsiklaupiti ir tarti: „Mano Dieve, išliuosuok mane iš abejojimo! Tu, kurs mane sutvėrei, apšviesk dangaus šviesa mano širdį ir užslopink liudėsį ir mano skausmų didybę“.

O jei tai persunku, jei toks Dievo pripažinimas atrody-tu tavo netikėjimui perdidelis, tai kalbėk maldą, kurios garsu-sis vyskupas Fenelon'as mokino tuos, kurie jo laikais buvo paskendę abejonės migloje: „Jei tai tiesa, kad yra galingesnė ir geresnė už žmogų esybė, kuriai aš prideru, tai visa siela meldžiu Tą Esysbę, Vardan Jos gerybės, kad teiktus man pa-dėti. Ji regi mano nuoširdų troškimą, mano savimi nepasiti-kėjimą, mano Joje prieglaudos jieškojimą. O begaliniai tobuloji Esysbė, jei tiesa, kad esi ir girdi mano širdies šauksmą, pasi-rodyk man! Pakelk nuo savo veido uždangą“!

O da geriau atmeskim visus tuos prasimanytuosius prilei-dimus. Pasakykim tiesiog: Dievas yra, Jis gyvena mummyse, nereikia Jo toli jieškoti. Taigi tarkime Jam paprasčiausiai: „Tėve mūsų, kursai esi danguosel Teesie šventas Tavo vardas,

teateinie Tavo karalystė; tebunie Tavo valia, kaip Danguje, taip ir ant žemės. Kasdienės mūsų duonos, duok mums šian-dieną; ir atleisk mums mūsų kaltes, kaip ir mes apleidžlame, savo kaltininkams, ir nevesk mūs į pagundą; bet gelbėk mus nuo pikta. Amen“. Kasgi negalėtu, šios maldos atkalbėti? Te-atsako tavo sąžinė.

Mokinys. O! kiekvienas. Ką dėl manęs, tai nieko neži-nau gražesnio, labiau žadinančio sielą ir gilesnio už šią Vieš-paties maldą. Ji atidengia man neišmatuojamą akyplotį, puikiau-sį vaizdą. Net prisipažinsiu, aš seniai ją kalbu širdies gilum-oje. Visados sujudindavo ji mane. Vienok dar neapšvietė manęs.

Mokytojas. Kalbėk ją ir toliau. Kristus pasakė: „Kla-binkite, o bus jums atidaryta“. Klabinai, o neatidarė tau. Dar klabink, stipriau pabelsk. O paklabinės pasiklausyk, ar neati-daro. Daugelis paklabina ir nueina. Kai mokytojas ateina du-rų atidaryti, jau jų nebėra. Pasakius: „Tark Viešpatie, nes tavo tarnas klausol“, reikia klausyti, o norint klausyti, reikia nutilti. Tai papraščiausia bet ir svarbiausia sąlyga.

Ar galvojai kada nors, kokiose aplinkybėse į šį pasaulį yr atėjęs Kristus? Jis atėjo visiškoje tyloje. Pirmiausiai nutylė Pranašai, tie nuo amžių skambą šventieji balsai, kurie rengė pasaulį Išganytojo sutikti. Jie pirmiausiai nutilo. Paskui nu-rimo ir palengvėl nutilo žemiškųjų galiunų klegesys, kurie nuo amžių buvo žemės rykšte ir pripildydavo pasaulį suirute ir išgaščiu. Augustas uždaro Janaus šventyklą ir Jėzus Kris-tus ateina į pasaulį. Bet dar neužteko tos tylos. Dievas lau-kia, kad nakties šešėliai užvaduotu dienos triukšmą ir viešų reikalų sąmišį ir tada tai, visiškoje tyloje, Pranašų tyloje, galiunų tyloje, viešų reikalų tyloje, net gamtos tyloje pasigir-do balsas: „Garbė Dievui augštybėse, o ant žemės ramybė geros valios žmonėms!“

Mokinys. Suprantu tą tylą. Jei Dievas į mus prakalba, tai reikia Jo žodžiai dvasioje klausyti. Bet prisipažinsiu, toji tylą labai mane gąsdina; nes kaipgi ji pasiekti? Žinai dabarti-nį mūsų gyvenimą. Reikalai mus spaudžia ir rupestčiai mus graužia. Mūsų akis pilnos reikalingų ir nereikalingų, tečiaus neišvengiamų atbalsių. Kokiam laikui reikėtų prasišalinti vie-nam, o kame tai galima? Mūsų gyvenimas nebe mums patiems pridera, bet visam pasauliui. Pasigailėk tu jo, naujalaikis ju-dėjimas jį tokiuo padarė. Nereikalauk iš manęs negalimo daikto

Mokytojas. Nesibaidyk bereikalo, tik suprask mano žodžius. Nereikalauju iš tavęs nei viešų reikalų tylos, nei mokslų tylos, nei santikių su žmonėmis išsižadėjimo. Tai visa gali sau likti; ir niekadęs netrukdo tiek, kad žmogus negalėtų pasikelti prie Dievo. Šigi tyla, apie kurią aš kalbu, labai lengvai pasiekama. Zinai ką darė Descartes'as tiesai pasiekti?

Mokinys. Skaičiau, jog kuomet jis pastebėjo, kad jo protas yra prisipildęs neužtektinai aiškių idėjų ir nežinojo, kurios atmesti, kurios pasilaikyti, tuomet nusprendęs jas visas pašalinti, viską, jo pasakymu, nutrinti, o paskui proto tyloje atstatyti visą tiesos rumą, atskirai išmėginant kiekvieną jos plytelę.

Mokytojas. Ir tu taip daryk. Jau atmetei visas religines idėjas dėlei neužtektino jų aiškumo, atmesk tai pgi visus prieštikybinius priekaištus, niekingus šešėlius ir kankinančias tavo šmėklas. Nutrink viską. Jei be užtektino išrodymo nieko nenori pripažinti apie Dievą, tatai, buk nuoseklus, nepriimk lygiai ir nieko tam priešingo be griežto išrodymo.

Mokinys. Man rodos, kad ir patsai teisingumas to reikalauja.

Mokytojas. Be abejo; bet teisingai apsieinama su visu pasauliu, tiktai ne su Dievu. Netikėtu, jei kas paleistu kokius nebutniekius apie savo draugą—ką sakau? apie pirmą pasitaikiusį žmogų, bet visokiems pliauškalams prieš Dievą mielai tikima. Paikiausios nuomonės, bauriausias mokslas, netikėtiniausi pasakojimai, iš kurių juoktusi, jei paplistu gandas, kad juos yr paleidęs mūsų tarnas arba kiemsargis, priimama be mažiausio abejojimo kalbant apie tikybą. Jei butu kalbama apie žmones, vienas kitas stengtusi juos bent išteisinti, bet kai apie Dievą, niekas apie tai nei nepamąsto. Viskas, net kvailiausios blevizgos, priimama tikrais ir teisingais dalykais. Ir gyvena sau žmogus su tuo isitikrinimu 20, 30 metų, nei knygos į rankas nepaėmęs, nei žmonių apie tai nepasiklausęs. Galop tikėjimo dalykų visai nei nesimokinama; kiekvienas laiko save sugebančiu be jokio prisirengimo gliaudyti visus jo klausimus.

Jaunas esi ir teišus. Negali žinoti, kaip toli siekiasai apkvaišimas; kokios tamsos pripildo protą; kokios žaltvykšlės į šunkelį veda vaidentuvę, koki juokinga, o kartais bauri šmėkla laikoma tikėjimu. Tai mums savaime primena anuos pirmuosius krikščionystės amžius, kuriuose stabmeldžių atsivertimą daugiausiai kliudė visiškas krikščionių tikybos nežinojimas ir šmėkla, kurią jie sau

vaizdindavos, ir kuriuose pirmas šviesos spindulys, išiskverbdamas į skaisčią sielą, į tokį Justino, Klemenso Aleksandrijiečio, Augustino protą, pripildydavo juos nustebimu ir užgėdiniu. „Kaip man buvo gėda, — rašo šis pastarasis, jog buvau taip atkaklus ir nedoras, kad maniau Bažnyčią mokinant taip juokingų daiktų, o nesistengiau jos geriau pažinti. Nelaimingas! tiek metų lojau ne prieš Katalikų tikybą, kuri nieko panašaus nemokina, tik prieš savo nedorą vaidentuvės svajonę“.

Panašiai ir su mumis atsitinka. Dienraščiuose, kasdieniniuose pašnekėsiuose argi mes ne „lojame“ prieš savo svajones. Kiek tai sykių patsai tai esu regėjęs! Kiek tai kiltų ir išminčių žmonių man yr kalbėję: „Kaipgi nori, kad mes tikėtumėm į tokiuos dalykus?“ O kaip tik jiems atsakydavau: „Ne, tikybą anaip tol to nemokina, sako tik tai ir tai“ — jie labai nustebdavo ir keletą jų šiuo paprastu paaiškinimu pavyko man net atversti.

Taigi matai, kokios aš iš tavęs tylos reikalauju, butent kad nutildytumei savy' tikybinius prietarus. Išsklaidyk miglas ir atstumk šmėklas. Viską nutrink. Tark sau: Nieko nesisavinsiu prieš Dievą, prieš tikybą, pirmiau kaip bus ištirta, patvirtinta, išrodyta. Ir kaip Descartes'as daiktų dugną pasiekęs, surado tvirtą pamatą, kuriuo pasirėmęs ir ėmė atstatinėti visą tiesos rumą, taip ir tu, atstumęs vylingus melo šešėlius, pamatysi aiškius ir tvirtus pagrindus. Stok ant jų drąsiai ir nuosirdžiai. Dievas yra. Argi gali tuo abejoti? Ar-gi tai neaiškus pagrindas tavo prote, tavo širdyje, tavo sąžinėje? Yra siela. Ar dar ir tuo abejoji? Tarp Dievo ir sielos yra harmonija, bendras į vienas antrą palinkimas, aiškus ryšys. Tyrinėk tą harmoniją, nuodugniai išjieškok, gerai apsvarstyk tą ryšį. Paklausk savęs: Ar aš ištikrųjų abejoju Dievu? Ar ištiesų abejoju savo siela? Ar abejoju jų santikiais tarpu savęs? Jei abejoju, tai kodėl negyvenu šiais savo įsitikrinimais? Matai tat, ko pirmiausia iš tavęs reikalauju. Ar tai yra neprotinga, neteisinga? Argi negali visa tai man prižadėti?

Mokinys. Šiame dalyke neturėsiu vargo, bet lygiai ir nuopelno. Ačiu Dievui, šie pagrindai dar neaptemo mano sieloje. Blizga joje taip šviesiai ir maloniai, jog pamąščius apie jų išnykimą, ima mane šiurpuliai. Tai butu be žvaigždės naktis. Bet prisipažinsiu, jog be šių šviesių vietų, visur da manyje tebeviešpatauja tamsa. Kur tik kreipiuosi, visur sunkenybių eilės.

Ar leidi man jas išdėstyti?

Mokytojas. Netik leidžiu, bet dar raginu tave tai daryti. Tik neužmirški, kad pradedant tikybą tyrinėti, neužtenka

turėti pagrindas; reikia da neiškrypti iš kelio, laikytis tam tikrų nurodymų.

Mokinys. Sakyk, Mokytojai. Tavo žodžiai paguodžia mane. Man rodos regiu šviesą. Tečiaus taip ilgai kentėjęs nedirštu tikėtis.

Mokytojas. Atmeni, ką tau esu sakęs: tikyba tai ne filosofija, ne algebra; neužtenka ji protu tyrinėti, bet vienkart reikia gvildinti širdimi, sąžine, žodžiu—visa siela. Tai pirmoji sąlyga kad šis tyrinėjimas pavyktu. Tečiaus dar to neužtenka. Reikia antras žingsnis žengti. Tuojaus paaiškinsiu savo mintį. Kadangi tikyba yra svarbiausias dalykas ant žemės, todėl norint ji suprasti, reikia ji gvildinti didžiausiais sielos privalumais

Mokinys. Pirmąjį dalyką, Mokytojai, gerai suprantu: gvildinti tikybą visa savo siela. Bet kaip suprantu tikybos gvildenime didžiausius sielos privalumus?

Mokytojas. Gerai išitėmyk; nes dar nieko tikro tau nesakiau. Ar pastebėjai, kad visos didžios sielos yra tikinčios? Pačios savaime eina prie Dievo. Kaip tik sutinka tikybą, Kristų, krikščionystę, tuoj, instinktyviai viską suprantą ir atilsį ten randa. (T. b.).

Sulietuvino J. Ja-nis.

MALDA.

O Dieve, kas yra, kad mano nun siela

Taip liusta, nerimsta labai:

Kur bunu—negera, nejauku, nemiela,

Vien sieloj švitruoja žaibai.

Kas yra? Ar žmonės manęs nesupranta,

Ar aš jų suprast negaliu?

Liudnumas bujoja, jau perėjo krantą:

Gyvenimas virto digliu.

Didesni dar sielvartai rastus, užgimtu,
Jei aš nesiguosčiau malda.
Jei malda nunai iš manęs kas atimtu,
Vargiai begyvenčiau tada.

6. V. 15.

Matas Gojelis.

K Y I E T Y S.

(Iš J. Jørgensen'o prilyginimų.)

Buvo liudna, šaltai drėgna rudens diena. Ant krumų ir medžių karulojo raudonos erškėčių ir šermukšnių uogos; ant kiekvieno lapo buvo matyt mažų, skaisčių šaltos rasos lašų ir visur buvo pilna suvytusios žolės ir pageltusių lapų. Purvinu keliu kada-ne-kada trauke vienas kitas vežimas. Vežėjas apsirišęs kaklą vilnone skara retkarčiais pliauškino rankomis į vieną antrą, kad kraują sujudinus ir šiek tiek sušilus. Buvo tai ištikrųjų liudna diena ir žmonės, dainiais vadinami, vaikštinėjo visi džiaugdamies, kad taip liudna, ir dėjo tą liudnumą savo eilėms ir pardavinėjo jas iliustruotiems laikraščiams.

Bet tą pačią dieną išėjo sėjėjas į lauką sėti. Užsimetęs grūdų maišą ant kairiojo peties,ėjo jis palengvėl pirmyn, dešiniąją berdamas grūdus į suartą dirvą.

Laukas buvo didelis. Ilgas ir juodas tęsėsi jis ilgomis, tiesiomis vagomis, kurių buvo daug ir kurios bėgo išilgai viso rėžio. Pačiam gale atrodė, lyg rėžys butu betampas siauresnis, bet tai taip tik atrodė. Ištikrųjų gi buvo tai vien tik „optiškoji apgaulė“, apie kurią rašo mokslo vadovėliai, bet kurios aš niekados nesugebėjau suprasti.

Sėjėjasėjo lig pat lauko galui, kur rėžys atrodė siauresnis, bet jam ten nuėjus, pasirodydavo pločio ten tiek pat beveik, kaip ir kiekvienoj kitoj vietoj, užtat priešingas rėžio galas vėl atrodydavo beeinas siauryn. Ir vėl sėjėjas grįžo ton vieton, iš kurios buvo išėjęs, o ją pasiekęs išnaujoėjo atgal.

Atrodė, tarsi jis butu beeinas ton vieton, kur režys siaurėja, ir begrižtas atgal jos neradęs. Yra daug žmonių, kurie taip ir klydinėja per visą savo gyvenimą. Jie stengias prieiti tai, kas toli, o priėję, sukasi algal ir težiurėdami to, ką yr toli palikę, vėl grižta atgal, nes tai kas toli, juos visada lyg traukte traukia. Tuo budu jie keliauja per visą gyvenimą sukinėdamiesi tai pirmyn tai atgal, nieko nepasiekdami ir niekur nerasdami poilsio nei ramybės.

Sėjėjas buvo ne toks žmogus. Jis kas žingsnis sėmė iš maišo po saują ir bėrė gerų kviečių grūdus. Šie krito kur kam pakliuvo ir slėpėsi juodoj palaidoj žemėj. Tai darė sėjėjas lig pat vakarui. Kuomet maišas ištuštėjo, sėjėjas grižo namon prie vakarienės ir poilsio savo lovoje.

II.

Vienas iš kviečių grūdų pateko tarp dviejų juodų drėgnos žemės grumstų. Vargšui kviečiui čia pasirodė baisiai nejauku. Mat buvo čia tamsu ir drėgna, o dar tamsiau i drėgniau pasidarė, kuomet dienos debesiai susibūrę prapliupo gausium nakties lietum. Čia jau tikrai buvo delko nusiminti.

Ir vargšas Kvietys pasidavė nusiminimui. Šiame nuliudime jis nukreipė savo mintį praeitin ir štai prieš jį stojo viens po kitam geresnių dienų atsiminimai.

Jis atsiminė aną laiką, kuomet jis dar tebetupėjo augštai iškilusioje lengvutėje varpoje, saulutės bučiuojamas, vėjelio supamas, laimingas kaip kudikis ant motinos rankų.

Visas didelis pilkai žalias kviečių laukas buvo pilnas varpų ir stiebelių; augštai žydriame dangaus skliaute spindėjo saulutė, ir visi verversiai giedojo nuo pat ryto lig vėlam vakarui. O saulei nusileidus visai nebuvo nei šalta nei drėgna, kaip dabar, tik švelni raselė lyg gaivinantis balsimas krito ant įkaitusios nuo saulės varpos ir didelis nakties mėnulis meiliai švietė ant benokstančių laukų.

Tai buvę anais gražiais laikais, kurie amžinai dingę. Nes, deja, atėjus baisioji diena, kuomet dalgis sužvangėjęs laukuose ir cirkšdamas daręs sau kelią kviečių lauke. Paskui ėję grėbėjos su grėbliais ir krovę kviečius į vežimus. Visas laukas pasidaręs lyg mušio vieta, nuo kurios nuolat vežta namon negyvėliai ir sužeistieji.

Paskui atėjus dar baisesnė diena klojime, kuomet kuliamoji mašina ėmė savo dantimis negailestingai aukso grūdus

iš varpu draskyte draskyti. Varpos tapo sunaikintos ir vargšės grūdų šeimynos, kurios nuo pat savo jaunystės gyveno kruvoje, o taipgi atskiri grudeliai lėkė į visas šalis kur kam pakliuvo ir daugiau viens kito nebematė.

Maišan patekus buvo bent draugystė. Tiesa, reikėjo gulėti susispaudus, ir oro buvo permaža, bet galima buvo bent pasišnekėti, savo nelaimės draugams pasiguosti.

Dabar gi likęs pats vienas, visų apleistas, ir tikrai turėsiąs dingti. . . Kvietys žinojo, kad jis jokio drėgnumo nepakenčia, mat pastaruoju laiku jis buvo tapęs labai jautrus. Taigi jis jautė, kaip jo viršutinė žievelė ima riestis ir plyšti. Ir juo tolyn vis darės drėgnyn ir drėgnyn. Ilgai taip negalėjo tverti—Kvietys jautė, kaip jis kaskart labiau pampsta. Kas gi iš jo bus?

III.

Ryto metą perėjo per lauką akėčios ir vargšas Kvietys atsidurė tikrojo tamsybėje. Žemė viršuj, žemė apačioj, žemė iš visų šalių. Ir drėgmė nesumažėjo.

Kvietys pasijuto susirgęs. Jame kažkas darės, vanduo perėjo per žievę vidun, visame jame neliko sausos vietelės. Jam rodės atėjęs tikras galas.

Tuomet paskutinį kartą atsiminė Kvietys seną saulėtą praeitį ir prabilo graudžiu skundu:

—Ak, kam aš buvau sutvertas, graudojo jis, jei viskas taip baisiai turi baigtis. Geriau butu buvę, jei niekados nebūčiau matęs saulės šviesos.

Tuomet pasigirdo balsas, lyg iš žemės einas: Nebijok, tu nepražusi. Pasiduok likimui su tikėjimu ir viltimi: aš prižadu tau geresnį gyvenimą. Mirk nun, nes tai yra mano valia, ir tu gyvensi.

—Kas tu esi, kurs taip šneki, klausė Kvietys, persiėmęs pagarba, nes jam atrodė, lyg jis butu bešnekas su visa Zeme, su viskuo, kas tik yr' pasauly.

—Aš esu Tas, kurs tave sutvėriau ir nun tave noriu išnaujo sutverti—atsakė balsas.

Tuomet vargšas mirštantis Kvietys atsidavė savo Sutvėrėjo valiai ir nebežinojo, kas su juo darės.

IV.

Vieną gražų pavasario rytą iš po drėgnos žemės iškišo galvelę žalias želmenėlis. Saulė atrodė taip karšta, kad žemė buvo lyg garuote begaruojanti. Augštai mėlynose padangėse giedojo nesuskaitomas vieversėlių burys.

Kvietys—nes juo buvo tasai žalias želmenėlis,—nustebo iš džiaugsmo. Ištikrųjų jis atgavo gyvybę, sugrįžo saulė ir vieversių giedojimas.

Ir ne vien tik tai. Bet toli aplinkui ant lauko jis išvydo kitus želmenėlius, ištisą jų kariuomenę, ir pažino juose savo brolius ir seseris.

Jaunas Kvietelis pasijuto esąs pripildytas naujo keliančiosi gyvenimo ir jame atsirado jausmo, lyg jis iš gryo dėkingumo turįs kilti augštin į skleistųjų dangų ir jį savo žaliais lapeliais pabučiuoti.

Ir tas pats dėkingumo jausmas matyt kėlė ir vieversėlius taip augštai į orą, kiek tik jie galėjo savo sparneliais pakilti. Ir juo augštin jie kilo, juo aiškesnis ir grynescnis darė jų giedojimas.

Ir balsas einas jau nebe iš apačios, tik iš augšto tarė:

—Jei kviečių grudas nekris žemėn ir nenumirs, jis pasiliks vienas. O jei numirs, atneš gausų vaisių.....

Vertė A. J.

DVEJOPU ĮSPUDŽIU.

Miške svajodamas poėtas,
Grožėjos pušimi jauna,
Ir ošimu jos sužavėtas
Ją ėmė garbinti daina.

Pro pušį tą einas sodietis
Ją apėmė žvilgsniu rimtu,
Ir ėmė tuo medžiu gerėtis:
„Balanoms, tarė, tai tiktu“!...

10. XI. 14.

Matas Gojelis.

TAURAGNAI.

Kas myli šventąjį ramumą,
Beržyno kvapas kam skanus,
Gamtos kas mėgsta įvairumą,
Tevyksta tas į Tauragnus.

Kalnelių šičia labirintas,
Tarp jų, it juos ežerai,
Ir žemės veidas padabintas
Miškų — miškai, kerų — kerai.

Gražioji Lietuvos čia žemė
Puikus, meilus Taurapilis!
Jo augštos pušis dangų remia,
Kaip auksas, juosia ji smėlys.

Sau butą čia surastu aras,
Prieina nevisur keliai,
Čia randasi Gineičių dvaras
Čia laikas plaukė man meiliai.

22. VI. 15.

Matas Gojelis.

IŠ RYTŲ NUOMONIŲ.

(Vertimas).

1.

Neiki į svečius labai dažnai,
Nes ilgainiui nusibosi.
Kad ir giminės butu tenai,
Neiki į svečius labai dažnai.

Laiko jei turi pakaktinai,
Bus geriau, jei pamiegosi,
Neiki į svečius labai dažnai,
Nes ilgainiui nusibosi.

2.

Kas jieško draugo be ydų,
Tas prietelystės neragaus,
Neatsilieps ji tam aidu,
Kas jieško draugo be ydų.
Jis meilės neregės žiedų,
O ir gyvenimo smagaus,
Kas jieško draugo be ydų
Tas prietelystės neragaus.

24. IX. 14.

Matas Gojelis.

Šis tas apie „Patarėją“ savimokiams.

Kiekvienos tautos idealas—daugiau žmonių apšviesti ir įkinkyti į sąmoningą kultūros darbą visuomenės labui. Tečiaus prie dabartinės tvarkos labai sunku tas idealas įvykdinti ir daug vandenėlio nuplauks Lietuvos upelėmis, pakol kiekvienas mūsų pilietis gaus iš valstybės rankų progos liuosai prieiti mokslo šaltinių ir semti iš jų sau žinių kiek tinkamas.

Šiandien, deja, ne vienam jaunikačiui gyvenimas užkerta kelią, versdamas jį prie perankstyvo darbo del duonos kąsnio, neduodamas jam progos savo gabumus išmėginti platesnėje išsilavinimo srityse.

Delei to ir atsitinka dažnai, kad pavieni asmenys net nepergabūs, ačiu patogioms sąlygoms, pasiekia tikrą išsilavinimą mokslo įstaigose, kuomet daug gabesniems aplinkybės neleidžia nei pradedamojo mokslo įgyti. Kas gi šiems pastariems negalintiems mokyklon patekti bedaryti?

Į tai atsakome trumpai: kas turi tikrą pašaukimą, karštą norą mokytis, tam nei nereikia jokių gimnazijų ar miesto mokyklų; jis gali ir pats savaime lavintis ir mokytis, pasigaudamas tam tikrų mokslo vadovėlių bei „Patarėjų“.

Kaip žinom, Amerika tai plačiai pagarsėjusi savimokių šalis; ten kiekvienas turi ne vien teisės, bet ir galės bei progos prasiskinti savu triusu ir gabumais kelią į augštesnius visuomenės sluoksnius.

Pas mus, deja, yra suvis priešingai, nei tos teisės, nei tos progos bei galės mes neturime, o gal ir negreit teturėsime. Čia gana bus pasakius, kad Lietuvoje tukstančių tukstančiai nusiminusių bemokslių stovi prieš pradinės bei vidutinės mokyklos slenkstį, nekantriai laukdami, kuomet atsimainius aplinkybėms galės ten liuosai lavintis. Taipgi nemaža jauniškaičių pradėjusių ir nebaigusių mokslo vidutinėse mokyklose trankosi svetimuose kraštuose, daugindami išeivių skaičių. Zinoma, tie nebaigusieji pradėto mokslo, be tam tikrų palengvinimų, be liaudies universitų, taip sparčiai augančių kitose šalyse, be jokios visuomenės pagalbos, nieku budu neįstengs pasiekti platesnio proto išlavavimo, jei daugiau prityrusieji nesukrus eiti jiems pagalbą.

Kitataučiai jau seniai suprato to reikalo svarbą ir prispausdino nemaža tam tikrų veikalu bei vadovėlių. Pavyzdžiui rusai turi visokių „Gimnazijų namuose“, „Naminių universitų“ ir panašių leidinių savimokiams. Vokiečiai taipgi kasmet išleidžia tokių vadovėlių tukstančius.

Lenkai, A. Heflichas ir S. Michalskis dar prieš aštuoniolika metų pasirupino išleisti lenkišką „Poradnik'a dla samouków“. Tasai „poradnik'as“ tarnavo lenkų jaunimui per 18 metų ir šiandien ne vienas subrendęs žmogus už savo išsilavinimą yra dėkingas vien tik tam „Poradnikui“.

Ištikrujų jau atėjo metas ir reikalas pasigaminti panašių „patarėjų“ ir lietuviams. Musų mokytojams reikėtu rimtai apgalvoti šis klausimas ir pasiskubinti kuogreičiausiai užpildyti šį didelį trukumą musų gyvenime. Ne vienas iš musų jaunuomenės, neturėdamas lėšų arba laiko svajoja pats mokytis ir lavintis, bet nežinodamas iš kokių vadovėlių ir kokiomis programomis reiktu mokslas semti, dažniausiai esti priverstas mesti tą naudingą sumanymą.

Dažnai tekdavo susitikti sodžiuose, jaunų vyrų, kurie budami gabūs ir karštai trokšdami apsišviesti, prašydavo patarti, iš kokių knygų galėtu jie namie mokytis. Zinoma, neką galėdavau patarti, nebuvo musų literaturoje tam tikrų vadovėlių, taigi ir prisieidavo piršti įvairius „patarėjus“ svetimomis kalbomis.

Kadangi musų jaunimas pastaraisiais laikais kaskart labiau supranta didelę mokslo bei išsilavinimo svarbą, ir ima kiek galėdamas pats lavintis; kadangi pastaruoju laiku yra susitvėrusios kelios lietuviškos gimnazijos ir sustačiusios tam tikrų mokslo programų,—tatai musų mokytojai turi skubėti tiems savimokiams jaunuoliams pagalbą, išleisdami panašių

„patarėjų“ lietuvių kalba, kur butu nurodyta geriausi lietuviški mokslo vadovėliai ir programos, kurių reikėtų laikytis.

Reikia neatidėliojant pradėti šis sumanymas vykinti, kad paskui turėtumėm skaitlingesnę išsilavinusių jaunuolių būrį, kurie, karo viesuloms praužus, padėtų sutrukdytą kultūrinį Lietuvos gyvenimą stumėti pirmyn. Tokie darbininkai labai bus mums reikalingi.

Jei norime, kad tauta gyvuotu ir kulturoje kiltų, reikia stengtis, kad kuodaugiausiai būtų išsilavinusių apsišvietusių piliečių, tinkamų visuomeniniam tvėrybos darbui, be kurio joki pažanga nėra galima. To darbo bei triuso dienos artinasi ir netrukus gal jų susilauksime. Taigi pageidaujama, kad kas nors, peržiūrėjęs esančius „patarėjus“ svetimose kalbose pagal jų maždaug sutaisytu tam tikrą „patarėją“ ir lietuvių kalba, norintiems namie mokytis.

Beržas.

Eisenos dailumas.

Dauguma iš mūsų perdaug paviršutiniai žiuri į savo eisenos miklinimą bei dailinimą, kitas į ją net nei domos neatkreipia; girdi, tai nesvarbu; by tik gali koją pakelti, tai visur nueisi. . .

Tiesa, bet kaip nueisi? Teko matyti ne vieną einantį, kurs kaip tik koją kelia, taip ir galvą į šalis mēto, arba eina pasistengęs tarsi „baslį prarijęs“; kitas kojas mēto į šalis užkulnius daužydamas į kits kitą: čia jau netik negražu, bet ir batus greit sudrasko; o atsiranda ir tokių paniurėlių, kurie liurbina gatve galvą žemyn nuleidę tarsi ką pavogę, kad net kartais praeiviui numina koją arba sulaiko. Tokie apsireiškimai eisenoje ištikrųjų nepakenčiami, galima sakyti išjuokiantis jauną žmogų, kurs, žinoma, nenori patēmyti savo eisenos blogų pusių ir jas prašalinti. O prašalinti butinai reikia ir padaryti tai labai lengva.

Kad geriaus supratus eisenos svarbą gyvenime, čia kiek galėdamas pasistengsiu apibudinti ir paaiškinti, kas tai yra eiseną?

Eisena tai yra ne kas kita, kaip tik liuosas apribotame plote vietos permainymas, vaikščiojimas su pagalba įgimtų organizmo sąnarių, t. y. dviejų kojų, be pagalbos pramanytų ramsčių (lazdos, kujokų), arba gyvų bei mechaniskų susinešimo priemonių (arklio, vežimo). Tikra prigimta eisena, tai brangiausia ir reikalingiausia Dievo dovana, parodanti žmogaus įgimtą liuosybę, kuri visiems taip pageidaujama.

Kiekvienam iš mus yra žinoma, kaip ilgai ir sunkiai vaikai mokinas vaikščioti, kiek vargo ir įvairių sopulių, turi perkęsti pakol užbaigia „vaikščiojimo akadėmiją“; mes gailimės ir graudinamės pamatę paliegėlių kojų nevaldanti, bet neįaučiame jokio pasigailėjimo, tik pasibiaurėjimą ir kartais juoką iš girtuoklio eisenos, kurs užnuodijęs savo organizmą, nebesuvaldo kojų ir eina svirinėdamas patvoriais, negalėdamas savo kuno lygsvaroje išlaikyti.

Taigi aišku, kad daili, mikli eisena reikalauja ne vien sveikų kojų, bet taipgi sveikos galvos, sveiko proto ir skaisčios, prakilnios dvasios. Galima drąsiai tvirtinti, kad toji pat dvasia, kuri valdo visą žmogaus organizmą, visus jo norus, taipgi valdo ir visus kojų judėjimus t. y. eisena. Svarbiausia eisenoje tai išlaikymas judančio kuno lygsvaroje. Vaikščiojimui reikalingos spėkos nėra žmogui įgimtos, bet iš pat mažens stropiai su atsidėjimu lavinamos. Pačios menkiausios žmogaus kune permamos, o ypač nervų sistemoje ir jos veikime, įneša dažnai suirutę į visą žmogaus organizmą, kurios negal pergalėti nei stipriausiasai mūsų protas. Pakėlę koją nuo žemės išmetame pirmyn,—kita, pasilikus užpakalyje, pasikelia visa pėda nuo žemės, sulaikydama visą kuno sunkumą vienu didžiuoju pirštu. Kojų judėjimas visai panašus į rato stipinų judėjimą. Tuomet pečiai atlieka lygiaalkunių svarstyklių rolę.

Daugumas žmonių susilaukia senatvės, bet išlaiko dailią ir rimtą eisena. Paprastoji civilio žmogaus eisena, kiek ji yra išmankštinta, remiasi įgimtu kojų veiksmu ir nėra po taip stropia valios įtekme, kaip pas kareivius. Moteris negali būti gera pėstininkė, nes nieku budu neistengs atlikti smarkių ir miklių maršų.

Gera ir normalė eisena yra tik tuomet, kai kojos keliamos tiesiog pirmyn, o žingsniai suvis proporcingiausiai kojų ilgumui.

Eisena, kaipo naturalis kuno judėjimas turi ir kitokių tam tikrų pavydalių, pavyzdžiui pėsčių lenktynės, šokiai, šuoliai, šokinėjimas, korimasis visokiais pramanytais prietaisais, kopečiomis, laiptais ir tt. Turistams labai dažnai priseina kopti į

kalnus bei šokinėti per įvairius grovius; jie laiko visa tai sau didžiausiu malonumu ir atlieka su pasigerėjimu.

Eisena gana svarbus apsireiškimas žmogaus gyvenime, nes ištolo pamačius einantį labai dažnai galima nuspėti, kas eina, kuo jis užsiima, o kartais atspėti net ir kilmę. Pagalios užtenka prisiminti charakteringą nešėjo ir šokiko, kalnų gyventojo ir jureivio eisena.

Tikra ir tvirta vyro eisena, netiek patraukia mūsų akį; užtai kiek malonumo ir pasigerėjimo mums suteikia lengva, daili, pilna gracijos, dailios moteriškos eisena! Eisena tai tikriausias ir geriausias žmogaus dvasios ir kuno sveikatos liudytojas, išreiškiantis žmogaus vertę ir pasitikėjimą savimi. Todėl turime ją miklinti, dailinti, vienu žodžiu rimčia užtiėti į jos ištobulinimą, kad nebutumėm išjuokti praeivių, arba kad savo eisena neatkreiptumėm jų į save per daug didelės domos, ir neužsipelnnytumėm „liurbijų“ vardo.

Sulietuvino *Urvelis*.

DARBININKO DAINA.

Nors metas sunkiosios ateina kovos,
Nors ukanos kabo viršuj ant galvos,
Neliustu ir noriu... darbuotis tiktai!...
Tėvynė į darbą juk kviečia karštai...
Nors kepina saulė iš augšto dangaus,
Širdies vienok jausmo išdegint negaus,—
Aš arsiu, akėsiu tėvynės laukus!
Sulaukus gi rudenio audros gal kils,
Gal mano nuoragas beariant nudils,—
Aš kviesiu į talką tėvynės vaikus...
I eilę vargdieniai sustosim visi
Ir... gal sužibės mums žvaigždėlė šviesi.

A. Montvidas.

IŠ MOKSLEIVIŲ GYVENIMO.

Lietuviškoji Kauno gimnazija, liepos 4 d. š. m. laimingai pabaigė pirmuosius savo gyvenimo metus. Padarius kvotimus atidaryta penktoji klasė. Penktojon klasėn su dovana perkeltas Vytautas Banaitis, ketvirtojon Bronė ir Alena Zelenkevičiutės, ir Ona Vandžiutė (su pagyrimu), trečiojon Vincas Dovydaitis, Marija Kamarauskytė ir Uršulė Rinkevičiutė, antrojon — Pranė Leskytė ir Alena Andriušytė.

Vokiečių valdžia gimnaziją patvirtino ir pripažino teisėta. Nauji 1916/17 mokslo metai prasidės *rugpjūčio 2 dieną* 1916 m. ir baigsis *balandžio m. 1917 m.* (per Velykas), kada paprastai baigiama mokslo metai Vokietijos gimnazijose.

Taigi ateinantieji mokslo metai bus kiek trumpesni, kaip paprastai, todėl ypač nereikėtų vėlintis su įstojimu, nes pasivėlinusieji nespės pereiti viso savo klasės kurso ir negalės pereiti augštesniojon klasėn.

Ateinantiems mokslo metams moksleiviai ir moksleivės bus priimami visosna penkiosna klasėsna. Susiradus didesniui skaičiui tinkamų mokinių, galės būti atidaryta ir šeštoji klasė.

Nuo ateinančių mokslo metų įvedama mokslo mokesnis, tečiaus labai nedidelis, o kurie mokėti tikrai negalės, bus nuo mokesnio paliuosuojami.

Visai Lietuvos jaunuomenei reikėtų kuoplačiausiai pasinaudoti šiaja įstaiga, kurioje parinktieji tinkami mokytojai visus gimnazijoje mokomuosius dalykus aiškina nebe kokia svetima, bet savo gimtąja, lietuviškąja kalba ir tuo budu ruošia jaunuomenę naudingajam veikimui ateinančiame Lietuvos gyvenime. Visi norintieji pastoti Lietuviškojon Kauno gimnazijon taip iš paties Kauno bei jo apskrities, taip iš visos Lietuvos privalo nei vienos dienos neatidėliodami parašyti prašymą gimnazijos direktoriui p. Pr. Dovydaičiui, aiškiai nurodami savo gyvenamąją vietą, kur mokinosi ir kurion klasėn nori pastoti. Norint atsiųsti prašymą raštu, reikia jis parašyti vokiškai ir adresuoti:

An den Herrn Gymnasialdirektor Franz Dovydaitis, Kowno III Hafenstr. 1.

Tikrai nereikia vėlintis, nes ligi rugpjūčio 2 d. laiko ir taip nedaug beliko, o čia dar kiek laiko truks, kol visiems norintiems bus išgautas leidimas įvažiuoti Kaunan.

Varšava. Pereitame „Ateities“ numeryje¹⁾ buvome su pasigerėjimu iš laikraščio „Kurjer Poznański“ idėję Varšavos universito rektoriaus oficialę atestaciją, apie vietinės studentijos triusą ir elgimąsi.

Dabar tas pats laikraštis praneša, kaip patį varšaviečiai žiuri į savo studentus. Tariamės „Ateities“ skaitytojanis busiant neprošalį sužinojus ir tą antrąją nuomonę. Ji išreikšta šiais žodžiais:

„Per pastarąjį dešimtmetį ištisa tradicijų eilė persimainė—Varšavos visuomenė neteko savo mylimų studentų. Musų jaunuomenė iškriko po platuji pasaulį. Reikalo spiriama, turėjo ji trunkytis svetimose šalyse, negalėdama savo krašte augštesnio mokslo įgyti. Pagalios atėjo laikas, kurs vėl sugrąžino prarastas tradicijas ir kur kas geresnėmis aplinkybėmis, kaip pirmiau kad buvo, nes Varšavos universito visi profesoriai yra lenkai, ir lekcijas skaito lenkiškai. Išpradžių, visiems rodės, kad jaunuomenė peržengusi šio universito slenkstį, ras ten nevien patenkinimą visų savo moksliskų reikalų, bet drauge atsimins praeitį ir tradicijas tinkamai ir prideramai jas pagerbs, palaikys ir stropiai platins. Deja, per keletą, Varšavos augštųjų mokyklų gyvavimo mėnesių giliaus ir rimčiaus prisižiūrėjus, baugu darosi, ar kartais musų studentai nelaužo garbių tradicijų. Nemaža jaunuomenės dalis, kitiems nei kiek neprotestuojant, varo tipiško ištvirtimo kursą, apsireiškiantį akiplēšrių protestų ir įvairių gąsdinimų pavydale. Ši jaunuomenė kol kas dar neparodė nei pilietiško tvirtumo, nei savo patriotizmo, nei savo draugiškumo, o jau drįsta trukšmingai protestuoti, kas, žinoma visuomet jaunai sielai yra nuodai, skleidžiantis negerbimą svetimų įsitikinimų bei pažiūrų. Pagalios musų skaitytojams yra gerai žinoma, ne vienas liudnas fanatizmo, sulaukėjimo apsireiškimas musų jaunuomenės tarpe. Plati Varšavos visuomenė beveik nieko nežino apie vidujį universito studentų gyvenimą, apie jų studijas ir moksliskus rezultatus; užtat labai dažnai mato gatvėse įvairių storžieviškų išsišokimų, stebiasi veizėdama į spalvuotų kepurėlių ir įvairių kaspinėlių parodą ir girdi... smarkių trepsėjimų ir protestų šauksmus universito salėse. Tokie išpuščiai, rodos, nieku gyvū negali musų studentijai visuomenės prielankumo pagaminti, ypač palyginus su tuo, kas seniau buvo“.

Taigi, matyt, kaip kitur, taip ir Varšavos studentijoje šale skaisčių, netruksta, deja, ir tamsesnių apsireiškimų.

¹⁾ Ziurėk 31 pusl.

NAUJAS KROKUVOS UNIVERSITO REKTORIUS.

Kaip praneša „Kurjer Poznański (№ 136) nauju Jogailišio Krokuvos universito rektorium 1916—1917 metams išrinktas tapo d-ras Jonas Rozwadowski's.

Budamas žymus lenkų filologas, šis mokslo vyras gerai žino draug ir lietuvių kalbos svarbą lyginamojoje kalbotyroje. Dėlei tos priežasties nesvetimi jam ir lietuvių kalbininkai.

1908 metais, mirus mūsų didžiausiam kalbų žinovui, a. a. kun. K. Jauniui, kuomet „Draugijos“ redakcija buvo pasiskelbus išleisianti atskirą Jauniaus pagarbai pavestąjį numerį ir pakvietus Jauniaus gerbėjus talkon, iš lenkų šalies greta prof. J. Baudouin de - Courtenay'o atsiliepė taipgi ir prof. J. Rozwadowski's atsiųsdamas savo straipsnį „Lit. skutulė grec. σκυτάλη, kurs ir tapo įdėtas „Draugijos“ 16 n-rin, 141—142 pusl.

Zmogus, kurs mokėjo mūsų Jaunių pagerbti, be abejo vertas yra pagarbos ir iš lietuvių šalies. Taigi tepriima prie šios progos gerbiamasis naujas rektorius bent iš „Ateities“ redakcijos nuoširdžiausią pasveikinimą ir linkėjimą geriausios kloties ir ilgiausių metų.

Tegyvuoją! *V i v a t m a g n i f i c u s r e c t o r J. R o z w a d o w s k i !*

Redakcija.

Redaktorius ir leidėjas

PR. A. DAMBRAUSKAS.

Saliamono Banaičio spaustuvė Kaune Litzmann'o gatvė № 34.

Ругсѣжо 1916 м.

№ 3 (55).

АТЕТТ

Turiny.

I. Tvėryba ir rutina arba naujovė ir senovė.	65
II. S.: Prie triobų atstatydinimo.	70
III. DAINŲ MEGĖJAS: Mokykimės giedoti ir dainuoti.	72
IV. A. J-AS.: Jaunos sielos. (Eilės).	74
V. MATAS GOJELIS: Ruduo. (Eilės).	74
VI. JUOZAS JA-NIS: Šviesos keliai.	75
VII. K. D.: Duona.	82
VIII. X. X.: Ar yra Dievas?	84
IX. GEGUTE Iš mano atsiminimų.	85
X. DR.: Kalbos Dalykai.	87
XI. A. J.: Meilė ir kardas. (Eilės)	89
XII. JAUNAS MOKYTOJAS: Draugams mokytojams.	90
XIII. A. J.: Naujos knygos.	91
XIV. X. X.: A. a. prel. Jonas Kurčevskis.	95

